

פרפראות

פזמון

פרשת תולדות תשפ"ג

למה נתגלגל

הריגת עשיו

על ידי

חושבים בן דן

פרפראות פאר

למה נתגלגל הריגת עשיו על ידי חושים בן דן

מפתח ענינים פרשת תולדות תשפ"ג

כ, האם אדם שנברא בצלם הכוונה לכל אדם
באשר הוא או רק לישראל
כא, מעשה שהביא האבן עזרא על אדם שחי
בצורת בהמה
כב, ביאור פלא בדרשות הר"ן כי משמים
הברכות לא נתנו לעשיו אלא ליעקב
כג, נחלות הם סיבה להפריד בין אחים

א, מנין לומר ראה בני כריח שדה שהוא שדה תפוחים מספר עולת אהרון

איתא בגמרא (תענית דף כט עמוד ב) **כתיב** (בראשית
כ"ז כ"ז) ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר
ברכו ה', אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר
שילת משמיה דרב, כריח שדה של תפוחים.

כתב בספר **עולת אהרון**, וזה צריך ביאור, דהיכי
משמע מקרא, דמיירי בשדה של תפוחים דוקא,

ונלע"ד ע"פ מ"ש במדרש, (אמור פרשה ל' פסקה י"ב)
פרי עץ הדר אלו ישראל, מה **אתרוג** זה יש בו
טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם
שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים,

והנה תוסי' כתבו כאן **כתפוחים כאתרוגים**,
דהתרגום של **כתפוח** בעצי היער הוא, כריחא
דאתרוגא, עכ"ל

ובזה א"ש, דהוקשה לרב למ"ש אבינו יצחק,
ראה ריח בני וגו', היכי שייך לומר ראה על ריח,
דלאו מילתא היא לראותה, לז"א רב דע"כ האי
כריח שדה הוא שדה של תפוחים דהוא
אתרוגים, דהשתא א"ש הא דאמר יצחק ראה

א, מנין לומר ראה ריח בני כריח שדה שהוא
שדה תפוחים מספר עולת אהרון
ב, ביאור נוסף בעולת אהרון מנין לומר שהוא
שדה של תפוחים
ג, ראה ריח בני איך ניתן לומר ראה על ריח
ד, למה נתגלגל הריגת עשיו על ידי חושים בן
דן
ה, ביאור המהרש"א, דכל מעשה חושים בן דן
נדרש מהכתובים בתהלים
ו, ביאור הכתוב עטר זקנים בני בני
ותפארת בני אבותם
ז, הדרך להגיע ליפה כח הבן מכח האב ואלה
תולדות
ח, להכניס ספיקות באמונה היתה כוונת עשיו
בשאלה כיצד מעשרין את המלח
ט, יש לפרש לנכח אשתו כי נוכח לדעת כי היא
אשתו
י, זכה נעשית לו עזר לא זכה צריכה לעמוד
כנגדו ולהתפלל
יא, ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו פירוש הר"ן
ע"ד החסידות
יב, טעם לקריאת הנער בהיותו בן י"ג שנים בר
מצוה
יג, בירור למה גזו חזקיה ספר רפואות
יד, ביאור הרמב"ם המהרש"א והחת"ם סופר
בגזו ספר רפואות
טו, הלעיטני נא מן האדם האדם בגימטריא
עדשים
טז, ביאור העקידה למה פתח יצחק בלשון
ויתן המוסיף על ענין ראשון
יז, יש לבאר מ"טל" שהכוונה לט"ל מלאכות
השבת
יח, ביאור נאה בדברי רש"י שאמר איני יודע
מה מלמדנו
יט, עשיו היה בהמה בצורת איש
שאיבד את הצלם כנבוכדנצר

פרפראות פאר

ריח בני דהיינו מעשים טובים שיש לו, דמעשים טובים נדמין לריח כדאיתא במדרש, ושפיר אייל ראה על ריח זה שהוא מעשים טובים, דהוא ניתן לראות, וק"ל, עכ"ל העולת אהרון,

ב, ביאור נוסף בעולת אהרון מנין לומר שהוא שדה של תפוחים

עוד יש לומר, בהקדים ד"א והוא, דלמה ליה לרב להביא סיפיה דקרא, "אשר ברכו ה'", דלכאורה הייל לומר רק כריח שדה, ותו לא,

ונלע"ד, דאתיא עפ"י מ"ש בשבת דף פח עמוד א בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן: מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו, ברישא עושי, והדר לשמוע. אמר רבי חמא ברבי חנינא: מאי דכתיב כתפוח בעצי היער וגוי למה נמשלו ישראל לתפוח - לומר לך: מה תפוח זה פרו קודם לעליו, אף ישראל - הקדימו נעשה לנשמע.

ובזה א"ש דאמר יצחק ראה ריח בני כריח שדה, ואיזה שדה הוא אשר ברכו ה', כלומר אשר ברכו המלאכים את ה' דמעיקרא עושין ואח"כ לשמוע, וכך הוא שדה זה של תפוחים דתפוח פרו קודם לעליו ג"כ, וק"ל, עכ"ל העולת אהרון,

ג, ראה ריח בני איך ניתן לומר ראייה על ריח

כתיב (בראשית כ"ז כ"ז) "ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר, ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'",

וקשה כיצד ניתן לראות ריח שאמר ראה ריח,

ואפשר לפרש, עפ"י הידוע, ומבואר ביותר בספר הברית (חלק א' מאמר ט"ו נפש חיה - פרק א', עיין בני יששכר מאמרי השבת מאמר ט' אות ב'),

שכאשר חסר לאדם חוש מחמשת החושים, אזי שאר החושים מתחזקים מכח החוש החסר,

פרשת תולדות תשפ"ג

וז"ל שם, ועל כן תועיל הסרת חוש אחד לחזק חוש אחר, והסומא ישמע ממרחק יותר, ע"כ,

ומכיוון ויצחק היה סגי נהור, ואין לו את חוש הראייה. על זה הוא אמר, שמכח הראייה שחסרה לו, חוש הריח שלו היה חזק יותר, וזהו ראה ריח בני, שבכח הראייה, הרגיש חזק יותר בחוש הריח.

ד, למה נתגלגל הריגת עשיו על ידי חושים בן דן

איתא בגמרא (סוטה דף יג עמוד א) כיון שהגיעו למערת המכפלה, אתא עשו קא מעכב, אמר להן, ממרא קרית הארבע היא חברון, ואמר רבי יצחק, קרית ארבע, ארבע זוגות היו, אדם וחיה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה,

איהו קברה ללאה בדידה, והאי דפייש דידי הוא. אמרו ליה, זבינתה. אמר להו: נהי דזביני בכירותא, פשיטותא מי זביני, (מכרתי רק את הבכורה, ולא את השאר) אמרו ליה, אין, דכתיב: בקברי אשר כריתי לי, וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק: אין כירה אלא לשון מכירה, שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה. אמר להו: הבו לי איגרתא, אמרו ליה: איגרתא בארעא דמצרים היא. ומאן ניזיל? ניזיל נפתלי, דקליל כי איילתא, דכתיב: נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר, א"ר אבהו: אל תקרי אמרי שפר אלא אמרי ספר.

חושים בריה דדן תמן הוה ויקירן ליה אודניה, אמר להו: מאי האי? ואמרו ליה, קא מעכב עשיו עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים. אמר להו: ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון? שקל קולפא מחייה ארישיה, נתרן עיניה ונפלו אכרעא דיעקב, פתחינהו יעקב לעיניה ואחיך. והיינו דכתיב, (תהלים נח) ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע. באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב: למה אשכל גם שניכם יום אחד, ואף על גב דמיתתן לא ביום אחד הוא, קבורתן מיהא ביום אחד הוא. ע"כ,

יש לשאול, מאחר והיו שם כל משפחתו וראו שממתינים, ולמה דוקא חושים בן דן הוא זה שהרג אותנו, ולא אף אחד אחר, הרי כולם ראו שממתינים,

למו כדמות חמת נחש גוי' בא בכעסו לעכב קבורתו כי כחו הוא נחש הקדמוני, ואמר חרש יאטם אזנו, והוא חושים בן דן שלא שמע לקול מלחשים והוא חבר חברים מחוכם לידע על מה שלחו לנפתלי, והנה ע"י הרס שנימו גוי' של עשו, ואמר דנתרן עיניה ונפלו כו' דכתיב נפל אשת בל חזו גוי' ודפתחינהו לעיניה דכתיב כי חזה נקם גוי' ושומר ואחיד דכתיב ישמח צדיק ותלמודא קיצר ברמזו והביא סיפא דקרא וק"ל, עכ"ל המהרש"א.

ו, ביאור הכתוב עטרח זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם

כתיב (בראשית כ"ה י"ט) "ואלה תולדות" איתא **במדרש** (רבה ריש פרשת תולדות ובתנחומא אות ד') "עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם" (משלי יז, ו)

ברבינו בחיי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא, שלמה ע"ה הודיענו בכתוב הזה לפי פשוטו שהבנים הם עטרה וכבוד לאבות, שמצינו באברהם שנתעטר בו תרח אביו, זהו עטרת זקנים בני בנים, אבל האבות הם תפארת לבנים, כי כשהאבות צדיקים והבנים מתפארים באבותם זה להם לכבוד ולתפארת, ועל זה אמר תפארת ולא אמר עטרת שהרי עטרה גדולה מתפארת לפי הפשט ושבח גדול יותר,

ביאור עטרת זקנים בני בנים ע"ד בן יהודע

יש להבין, למה כתב כי העטרה לזקנים הם בני בנים ולא הבנים, כמ"ש **תפארת בנים אבותם**,

יש לפרש ע"ד שכתב הבן יהודע, איתא **בגמרא** (בבא מציעא דף פה/א) אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן, כל שהוא תלמיד חכם, ובנו תלמיד חכם, ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר ואני זאת בריתי וגוי' לא ימוש מפיד ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, ע"כ,

כתב בספר בניהו בן יהודע, כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו ת"ח שוב אין תורה פוסקת מזרעו. **קשה**, הוה ליה למימר כל שהוא תלמיד חכם, ואביו תלמיד חכם, ואביו תלמיד חכם, ואביו תלמיד חכם, אין תורה פוסקת מזרעו. שהרי מדובר שכן בנו כבר ת"ח והיה צריך להתחיל בבן בנו, ואביו, ואביו,

ועוד למה עשה ה' ככה, מאחר ועלו אתו (בראשית נ ז) כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים, וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו, שבדיוק השטר החשוב ביותר נשאר במצרים,

יש לומר, עפ"י הא דאיתא, במדבר רבה (פרשה י סימן ב) וכן הוא אומר (ישעיה סו) קול ה' משלם גמול לאויביו, **מדה כנגד מדה**,

מבואר, שעונשו של הקב"ה הוא במדה כנגד מדה, וכידוע, עשיו קיבל את הברכות, בגלל שיצחק היה חסר לו את חוש הראיה, מחמשת החושים, ולכן היה צריך להענש ע"י מי שחסר לו את אחד החושים, והיה חושים בן דן שהיה חסר את חוש השמיעה,

ואולי יש לומר כי שמו היה חושים, ושמה גרים,

ולכן נתגלגל הדבר שעשיו יהרג דווקא ע"י חושים בן דן.

ה, ביאור המהרש"א, דכל מעשה חושים בן דן נדרש מהכתובים בתהלים

כתיב (תהלים פרק נח פסוק ד – יא)

(ד) זרו רשעים מרחם תעו מבטן דברי קזב:

(ה) חמת למו כדמות חמת נחש כמו פתן חרש

יאטם אזנו:

(ו) אשר לא ישמע לקול מלחשים חובר חברים

מחכם:

(ז) אלהים הרס שנימו בפימו מלתעות כפירים

נתץ יקוק:

(ח) ימאסו כמו מים יתהלכו למו ידרך חצו חציו

כמו יתמללו:

(ט) כמו שבלול תמס יהלך נפל אשת בל חזו

שמש:

(י) בטרם יבינו סירתכם אטד כמו חי כמו חרון

ישערנו:

(יא) ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם

הרשע:

כתב המהרש"א (סוטה דף יג עמוד א) יראה שכל זה (מעשה דחושים בן שהרג לעשיו) נדרש ממזמור זה שאמר **זורו רשעים מרחם**, הוא עשו שכבר בעודו ברחם היה מפרכס לצאת אחר ע"ז **תועה לדבר קזב** שלא מכר חלק קברו ליעקב, **חמת**

פרפראות פארפרשת תולדות תשפ"ג

א. **יצחק בן אברהם**, שהבן ירצה להידמות אל אביו, וזהו, **יצחק צריך להחשיב שהוא בן אברהם**, וירצה הבן להיות כאביו, זהו תנאי ראשון,

ב. **אברהם הוליד את יצחק**, שהאב צריך לדעת, כי הוא אבי הבן, וצריך לקרבו, לחנכו, ולחכמו, באהבה רבה, ולא לסמוך רק על חינוך של מחנכים אחרים בלבד, וזהו **ואלה שמוסיף על ענין ראשון**, שכך יהיה מוסיף, שגם תולדותיו יהיו כמוהו ויותר, ושיהי יפה כח הבן מכת האב, וזהו **"בן אברהם" ו"הוליד את יצחק"**, אלה הם שתי התנאים שהבן יהיה מוסיף על ענין ראשון וילך בדרך אביו ויותר.

ח, להכניס ספיקות באמונה היתה כוונת עשיו בשאלה כיצד מעשרין את המלח

איתא בגמרא (כתובות דף ס"ו עמוד ב'), מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו.

ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי **בהמתן של ערביים**, כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו, רבי, פרנסני, אמר לה, בתי, מי את, **אמרה לו, בת נקדימון בן גוריון אני**,

אמר לה, בתי, ממון של בית אביך היכן הלך, אמרה לו, רבי, **לא כדין מתלין מתלא בירושלים** (לא כך משלו משל בירושלים, רש"י), **"מלח ממון חסר"** (כתב רש"י, הרוצה למלוח ממון, כלומר, לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרוננו זהו קיומו), ושל בית חמיד היכן הוא, אמרה לו, בא זה ואיבד את זה (לפי שנתערב בו, רש"י).

אמרה לו, רבי, זכור אתה כשחתמת על כתובתי, אמר להן לתלמידיו, זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו, והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה, חוץ משל חמיה.

בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר, אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום - אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום - מוסרין ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה.

וני"ל בס"ד דנקיט האי לישנא, לרמוז לפי דרכו שצריך כל אחד למעבד כדעבד רב יוסף, שיתפלל שיהיה הוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם, ולא יניח שיזדמן הדבר הזה מאיליו, יען דיודע כל דבר שיבא על ידי תפלה יתקיים יותר,

מבואר, כי רק ע"י התפילה שיהיו הוא ובנו ובן בנו ת"ח, בכך מסתייע שיהיה הנכד ת"ח, ולכן אמר שהע"ה, כי **העטרה לזקנים**, הוא רק כאשר רואים את הדור השלישי, שהוא החזקה ששוב אין התורה פוסקת וכו',

ביאור הכתוב תפארת בניס ע"ד שפירש במצודות כחצים ביד גיבור

כתיב (תהלים קכז ג). 'הנה נחלת ה' בניס וגו' כחצים ביד גבור כן בני הנעורים פירש במצודות דוד: **'כחצים ביד גבור'**, ר"ל, ובאמת שכר גדול הוא זה, כי כמו החצים אשר המה ביד גבור, עם שהחצים הרגו את מי, עכ"ז הלא נראה לכל שלא החצים הם הממיתים כי אם הגבור אשר ידה אותם, כן הבנים שהאדם מלמד בנערותו בעוד הכח בידו להדריכם בדרך ישרה, הנה עם כי הבנים הם הדורכים בדרך ישרה, עכ"ז נראה לכל שכל זה המה מעשה ידי אביהם להתפאר. עכ"ל, וזה הפירוש שתפארת הבנים מאבתם, כפירוש המצודות,

ז, הדרך להגיע ליפה כח הבן מכח האב ואלה תולדות

כתיב (בראשית כ"ה י"ט) **"ואלה תולדות יצחק בן אברהם**, אברהם הוליד את יצחק",

והקשו המפרשים, דבכל מקום שנאמר ואלה, מוסיף על ענין ראשון, על איזה ענין יש להוסיף כאן,

ועוד הקשו על הכפילות "יצחק בן אברהם" ו"אברהם הוליד את יצחק"

הדרך להגיע שיהיה כח הבן יפה מכח האב

אפשר לפרש, **"ואלה תולדות"**, אם רוצה האדם שתולדותיו יהיו מוסיפים על ענין ראשון, כלומר, שילכו בדרכיו ויוסיפו עליהם, צריך שתי תנאים לדבר,

וכן הדבר מפורש בפסוק, ויעתר יצחק לה', למה התפלל יצחק לה' על רבקה, ולא נשא אחרת, לנכח אשתו, כי נוכח לדעת שזו היא אשתו, ונוכח מלשון הוכחה.

י, זכה נעשית לו עזר לא זכה צריכה לעמוד כנגדו ולהתפלל

כתיב (בראשית פרק ב פסוק יח) "ויאמר ה' אלקים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו"

כתב רש"י, עזר כנגדו - זכה עזר, לא זכה כנגדו,

יש לפרש, נעשית לו עזר, הם אותיות זרע, שיהיה לו זרע של קימא, ואם לא זכה מיד, "כנגדו", מכוון למה שנאמר אצל יצחק שלא זכה מיד, כדכתיב פרשת תולדות בראשית כ"א) ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא, לנכח הוא כנגדו,

תלמוד בבלי מסכת תענית דף לא עמוד א שאין האשה אלא לבנים.

יא, ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו פירוש הר"ן ע"ד החסידות

כתיב (בראשית כ"ה כ"א), "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו",

בדרשות הר"ן (הדרוש השני) **כתב**, וז"ל כאשר יתוקן ענין איזה נברא, יצטרך שפע שופע עליו, מתקן ענינו באמצעות לא נשערהו, (פירוש שבא השפע משמים ללא מעתיר אמצעי)

אבל כי יבא התיקון מצד איזה מעתיר, נראה, שיהיה המעתיר אמצעי באותו שפע השופע, באמצעותו יחול על אשר יעתיר בעדו,

ולזה, בהחיות, אליהו בן הצרפית, התמודד על הילד שלשה פעמים, ובזה נתקן ענין הגשם ההוא וקבל צורת החיות.

ואלישע גם כן בהחיותו בן השונמית, שכב עליו ושם פיו על פיו וגו', וראשונה אמר, ושמת משענתי על פני הנער. ויעקב גם כן אמר. קחם

ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה, והתניא, אמרו עליו על נקדימון בן גוריון, כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש, כלי מילת היו מציעין תחתיו, ובאין עניים ומקפלין אותן מאחריו, איבעית אימא, לכבודו הוא דעבד. ואיבעית אימא, כדבעי ליה למיעבד לא עבד (כלומר, לפי עושרו לא נתן מספיק), כדאמרי אינשי, "לפום גמלא שיחנא" (לפי כח הגמל יטעינוהו משא, רש"י). ע"כ, מבואר, כי קיומו של הממון והחסרתו נקרא מלח כמו שאמרה מלח ממון חסר

מה התכוין עשיו כששאל כיצד מעשרין את המלח

כתיב (בראשית כה כח), "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב", כתב רש"י יודע ציד - לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח,

כפי שנתבאר לעיל, כי החסרת הממון ע"י נתינת הצדקה הוא מקיים הממון, בבחינת "עשר בשביל שתעשר" והוא פירוש מה שאמרו "מלח ממון חסר"

ועל זה בא עשיו, שהוא ראש פתנים בשאלה לאביו, היתכן כיצד, כשמעשרין את הממון כלומר שמחסירים אותו, הוא יהיה המלח של הממון כלומר קיומו של הממון, וזו היתה טענתו, "כיצד מעשרין ע"י המלח". וכונתו, לערער האמונה.

ט, יש לפרש לנכח אשתו כי נוכח לדעת כי היא אשתו

כתיב (בראשית כ"ה כ"א), "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא",

איתא בגמרא (יבמות ס"ד א'), ת"ר נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, - יוציא ויתן כתובה, (עיי"ש בשקוט"ר באריכות)

יש לשאול, לאחר שידע יצחק שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו (בראשית כ"א י"ב), כי ביצחק יקרא לך זרע, ולו לא היה ולד, למה לאחר עשר שנים, לא גירש את אשתו רבקה, וישא אשה אחרת,

יש לומר, מכיוון ואמרה תורה (בראשית כ"ד י"ד) אותה הוכחת לעבדך ליצחק, א"כ העידה תורה כי יש כאן הוכחה כי היא אשתו, ולכן התפלל עליה, ולא חשב לגרשה,

פרפראות פאר

נא אלי ואברכם וישת ידיו עליהם. וכל זה מורה **כי השפע מוכן למתברך** באמצעות המברך והמתפלל, ולזה ראוי שיקרב אליו במקום, או ידבק בו אם אפשר.

ולכן אומרו כי **"יצחק העתיר לנכח אשתו"**, כדי שיכוין אליה דעתו יותר, ותשיג שפע יתקן גופה ויוציאנה מתכונת העקרות, ויצלח זה בהיותה יותר קרובה ממנו במקום, ולזה העמידה נכחו להקריבה אליו, כי לא היה אפשר ביותר מזה עודנו עומד לפני ה'. עכ"ל הר"ן.

יב, טעם לקריאת הנער בהיותו בן י"ג שנים בר מצוה

טעם א' ע"ד מה לתבן את הבר

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה ס"ג פסקה י'), **כתיב** (בראשית כ"ה כ"ז), "ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים",

ויגדלו הנערים רבי לוי אמר, משל להדס ועצבונית (קוצים) שהיו גדילים זה על גבי זה, וכיון שהגדילו והפריחו, זה נותן ריחו וזה נותן חוחו, כך, כל י"ג שנה שניהם הולכים לבית הספר, ושניהם באים מבית הספר, לאחר י"ג שנה, זה היה הולך לבתי מדרשות, וזה היה הולך לבתי עבודת כוכבים,

א"ר אלעזר, צריך אדם להטפל בבנו עד י"ג שנה, מבן י"ג שנה, צריך שיאמר ברוך שפטרני מעונשו של זה, עכ"ל המדרש,

מבואר שכאשר נפרדו דרכיהם, כשהיו בני י"ג שנה, יעקב בירר לעצמו את דרך האמת, ועשיו בירר לעצמו את דרך השקר,

האמת מכונה תבואה-בר השקר תבן-קש

כתיב, (ירמיה כ"ג כ"ח), "הנביא אשר אתו חלום יספר חלום, ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת, מה לתבן את הבר נאם ה',"

כתב רש"י מה לתבן את הבר - מה ענין שקר אצל אמת, ובמפרשים, תבן זה הקש, ובר זו התבואה,

פרשת תולדות תשפ"ג

מבואר, כי יעקב בחר לו דרך האמת שזה התבואה הבר, ועשיו בחר בדרך השקר שזה הקש התבן,

וכן מצינו תבואה אצל יעקב וקש אצל עשיו

יעקב נתברך (בראשית כ"ז כ"ח) ברוב דגן, וכן כתיב (בראשית מ"ה כ"ג) ולאביו שלח כזאת עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים ועשר אתנת נשאת בר,

אצל עשיו מצינו כי בירר לעצמו את התבן, כתיב (בראשית כ"ה כ"ז) "ויגדלו הנערים ויהי עשיו איש יודע ציד", לצוד ולרמות ושואל, אבא כיצד מעשרין את התבן, וכ"כ (עובדיה א' יח') ובית עשיו לקש,

יעקב בי"ג שנה בירר לו את הבר לפיכך נקרא נער בן י"ג שנה בר מצוה

וכשנפרדו דרכיהם בני י"ג שנה, והיה זה הולך לבתי מדרשות, וזה היה הולך לבתי עבודת כוכבים, יעקב בירר לו את דרך האמת כדכתיב תתן אמת ליעקב, וזהו הבר,

לפי זה אפשר לומר שהטעם שנקרא נער הנהיה בן י"ג שנה ובחר לו דרכו של יאע"ה **"בר מצוה"**

עוד יש לומר רמז בכתוב

אפשר לומר הרמז, דהנביא אשר אתו חלום, זהו יעקב אבינו, שחלם חלום, ידבר דברי אמת זהו יעקב אבינו, כמ"ש (מיכה ז' כ') תתן אמת

ליעקב. מה לתבן את הבר, שנפרדו דרכי יעקב ועשיו.

טעם ב' ע"ד הא דעיילי בבר

איתא בגמרא סוכה (מ"ה ע"ב), אמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי, ראיתי בני עלייה והן מועטין, אם אלף הן אני ובני מהן אם מאה הם אני ובני מהן אם שנים הן אני ובני הן וכו', לא קשיא הא דעיילי בבר הא דעיילי בלא בר, ע"כ, ופירש"י, בבר, ברשות,

רבינו חננאל שם עה"ג כתב, יש מי שפירש, בבר, שהיה הוא צדיק, ובנו צדיק כמותו,

כתב המהרש"א, הא דעיילי בבר כו'. עיין פרש"י, ועוד פי' בערוך בר בלשון תרגום בן,

פרפראות פאר

כלומר **שיהא צדיק ובנו כמותו** כמו ר"ש ובנו ר"א מועטין כו' ע"ש, והאב עולה עם בנו.

ואפשר שלכן קורין לילד הנעשה
בן י"ג שנה בר מצווה

לפי שעד י"ג שנה, איתא במדרש, (רבה בראשית פרשה סג פסקה י) א"ר אלעזר צריך אדם להטפל בבנו עד י"ג שנה, מיכן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרני מעונשו של זה, ומכיוון והבן רצונו להיות כאביו דהיינו עייל בבר, וכפירושם שיהיה הוא צדיק ובנו צדיק כמותו, וזהו בר מצוה משום דעייל בבר הבן ואביו יחדיו.

יג, בירור למה גנז חזקיה ספר
רפואותחזקיה שתבע על החולה שיתרפא במה יתרפא
אם גנז ספר רפואותאברהם תבע זקנה

איתא במדרש (מדרש רבה תולדות פרשה ס"ה פסקה ט"ו) א"ר יהודה בר סימון, **אברהם תבע זקנה**, אמר לפניו רבון העולמים, אדם ובנו נכנסין למקום, ואין אדם יודע למי מכבד, מתוך שאתה מעטרו בזקנה, אדם יודע למי מכבד, א"ל הקב"ה, חייך דבר טוב תבעת, וממך הוא מתחיל, מתחלת הספר ועד כאן אין כתיב זקנה, וכיון שעמד אברהם, נתן לו זקנה, **"ואברהם זקן בא בימים"**,

יצחק תבע יסורין

יצחק תבע יסורין, אמר לפניו רבון כל העולמים, אדם מת בלא יסורים, מדת הדין מתוחה כנגדו, מתוך שאתה מביא עליו יסורים, אין מדת הדין מתוחה כנגדו, אמר לו הקב"ה, חייך דבר טוב תבעת, וממך אני מתחיל, מתחלת הספר ועד כאן אין כתיב יסורין, וכיון שעמד יצחק, נתן לו יסורים, **"ויהי כי זקן יצחק ותכהין"**,

יעקב תבע את החולי

יעקב תבע את החולי, אמר לפניו רבון העולמים, אדם מת בלא חולי, אז אינו מיישב בין בניו, אלא מתוך שהוא חולה, שנים או שלשה ימים, הוא מיישב בין בניו, אמר לו הקב"ה, חייך דבר טוב תבעת, וממך הוא מתחיל, (בראשית מ"ח) **"ויאמר ליוסף הנה אביך**

פרשת תולדות תשפ"ג

חולה", א"ר לוי, אברהם חידש זקנה, יצחק חידש יסורים, יעקב חידש חולי, חזקיהו חידש חולי שיתרפא,

חזקיה תבע על החולה שיתרפא

אמר חזקיה לפניו, העמדת אותו עד יום מותו, אלא מתוך שאדם חולה ועומד, חולה ועומד, הוא עושה תשובה, אמר לו הקב"ה, חייך דבר טוב תבעת, וממך אני מתחיל, ה"ד (ישעיה ל"ח ט'), **"מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלותו, ויחי מחליו"**, א"ר שמואל בר נחמן מכאן שהיה בין חולי לחולי, חולי כבד משניהם. **ע"כ**, (עיין עוד, מסכת סנהדרין דף קז עמוד ב)

יד, ביאור הרמב"ם המהרש"א
והחת"ם סופר בגנז ספר רפואות

איתא בגמרא (פסחים דף נו עמוד א), תנו רבנן, ששה דברים עשה חזקיה המלך, על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו. גירר עצמות אביו על מטה של חבלים, והודו לו, כיתת נחש הנחשת, והודו לו, **גנז ספר רפואות - והודו לו. פירש רש"י, לפי שלא היה לבם נכנע על חוליים אלא מתרפאין מיד**,

איתא בגמרא, (ברכות דף י עמוד ב) כתיב, (ישעיה ל"ח ג') "זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם **והטוב בעיניך עשיתי"**, מאי והטוב בעיניך עשיתי, אמר רב יהודה אמר רב: שסמך גאולה לתפלה. **רבי לוי אמר: שגנז ספר רפואות. פירש רש"י, כדי שיבקשו רחמים.**

יש לפרש, שגנז ספר רפואות משום שסמך גאולה על התפילה, סמך גאולה, כלומר חזקיה סמך שהגאולה ממחלתו היתה ע"י התפילה, ואפשר שרבי לוי הוסיף על דברי רב יהודה, ואמר, שמכיוון וחזקיה סמך ע"כ שגאולתו באה ע"י התפילה, לפיכך גנז ספר רפואות.

ביאור הרמב"ם בגנז ספר רפואות

פירוש המשנה לרמב"ם (מסכת פסחים פרק ד) אפשר שהיה ספר שיש בו הרכבת סמים המזיקין, כגון סם פלוני מרכיבין אותו כך, ומשקין אותו כך, וגורם למחלה זו וזו, ורפואתו בכך וכך, שכשיראה הרופא אותם המחלות ידע שסם פלוני השקוהו ונותן לו דברים נגדיים שיצילוהו, **וכאשר קלקלו בני אדם והיו הורגין בו, גנזו**,

פרפראות פאר

ולא הארכתי לדבר בענין זה אלא מפני ששמעתי וגם פירשו לי, ששלמה חבר ספר רפואות שאם חלה אדם באיזו מחלה שהיא, פנה אליו ועשה כמו שהוא אומר, ומתרפא, וראה חזקיה שלא היו בני אדם בוטחים בה' במחלותיהם אלא על ספר הרפואות, עמד וגנזו.

ביטול הרמב"ם דברי המפרשים

ומלבד אפסות דבר זה ומה שיש בו מן ההזיות, הנה ייחסו לחזקיה ולסיעתו שהודו לו סכלות שאין ליחס דוגמתה אלא לגרועים שבהמון. ולפי דמיונם המשובש והמטופש, אם רעב אדם ופנה אל הלחם ואכלו שמתרפא מאותו הצער הגדול בלי ספק, האם נאמר שהסיר בטחונו מה', והוי שוטים יאמר להם, כי כמו שאני מודה לה' בעת האוכל שהמציא לי דבר להסיר רעבוני ולהחיותני ולקיימני, כך נודה לו על שהמציא רפואה המרפאה את מחלתי כששתמש בה. ולא הייתי צריך לסתור פירוש זה הגרוע, לולי פרסומו. עכ"ל הרמב"ם

ביאור המהרש"א בגנז ספר רפואות שאין רשות לגלות לאינשי דלא מעלע

כתב המהרש"א (גיטין דף סח עמוד ב' ד"ה לדמא דרישא) יש לשאול בכל הני רפואות הנזכרים בהאי פרקא גם בפרק אין מעמידין אמאי כתבוהו רבינא ורב אשי בתלמוד הא אמרינן בפ"ק דברכות והטוב בעיניך עשיתי שגנז חזקיהו ספר הרפואות כדי שיבקשו רחמים ושבחוהו חכמים על זאת,

ויש ליישב, דודאי ניתן רשות לרפואות ולידע רפואות כל חלאים אלא שאין ראוי לגלות כולם לכל אדם משום אינשי דלא מעלי שלא יבטחו בה' אלא ברפואתם, עכ"ל המהרש"א,

ביאור החת"ם סופר ודבריו על הרמב"ם

כתב החת"ם (עה"ת פ' משפטים בד"ה וכי יריבון יעו"ש. וכ"כ בחידושים ב"ק פ"ה ע"א), ועיעמ"ש פי משניות לרמב"ם ס"פ מקום שנהגו שהקשה, אי"כ מי שהוא רעב לא ילך אל הלחם להתרפאות מחולי הרעב שלו,

ולפע"ד אין בזה ריח וטעם כי חולי הרעב הוא בטבע בהיתוך הליחות ולא בא לו על חטא משא"כ שארי מיני חולאים אין אדם נוקף אצבעו למטה וא"כ נגזר עליו מלמעלה (חולין ז') ולא עביד הקב"ה דינא בלא דינא, וא"כ מה לו להתחכם על גזירות הבורא ית"ש להסיר חליו בסמנים המועילים, יחקור אחר הסבה

פרשת תולדות תשפ"ג

הראשונה שהוא החטא שגרם לו זה וישיב ממנו ויתפלל אל ה' וירפאהו והוא ברור ונכון, תקס"ב, עכ"ל החתם סופר.

ניתן להתרפאות לדברי הרמב"ם והמהרש"א

מבואר, לדברי הרמב"ם ומסייעו המהרש"א, שניתן להתרפאות ע"י רפואות,

לא ניתן להתרפאות לדברי רש"י וסייעתו

מבואר לדברי רש"י ומסייעו החת"ם שאין להתרפאות רק ע"י תפילה,

הכתובים שנדרשו בתפילת חזקיהו ובמה נתרפא חזקיהו

איתא בגמרא (סנהדרין דף סג עמוד ב), אף חזקיה מלך יהודה ביקש אביו לעשות לו כן, אלא שסכתו אמו סלמנדרא.

כתיב (ישעיהו פרק לח) בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבוא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה, ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה', ויאמר אנה ה' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי" מפסוק זה נדרש, שגנז ספר רפואות,

"מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלתו ויחי מחליו", מפסוק זה נדרש, חזקיהו חידש חולי שיתרפא, ויאמר ישעיהו ישאו דבלת תאנים וימרחו על השחין ויחי,

מבואר, שחזקיה נתרפא ע"י רפואה, ולא בתפילתו בלבד, ויקשה לסוברים שגנז ספר רפואות שיתרפאו רק ע"י תפילה, מבואר, שחזקיהו ניצל ע"י רפואה,

ביאור שסכתו אמו סלמנדרא

ויש לומר, מכיון והיה זה בקטנותו, ולפני שגנז ספר רפואות.

טו, הלעיטני נא מן האדם האדם בגימטריא עדשים

כתיב (בראשית כ"ו ל') "הלעיטני נא מן האדם האדם"

פרפראות פאר

כתיב (בראשית כ"ו ל"ד) "ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד **עדשים**"

הלעיטני, ה=5 ל=30 ע=70 י=10 ט=9
נ=50 י=10 סה"כ 184

נא, נ=50 א=1 סה"כ 51

מן, מ=40 ו=50 סה"כ 90

האדם, ה=5 א=1 ד=4 ס=40 סה"כ 50

האד ה=5 א=1 ד=4 ס=40 סה"כ 50

סך הכל 425

עדשים, ע=70 ד=4 ש=300 י=10 ס=40

סך הכל 424

פ.מ.ר.

טז, ביאור העקידה למה פתח יצחק
בלשון ויתן המוסיף על ענין ראשון

כתיב (בראשית כ"ז כ"ח) "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש",

כתב בעל העקידה, (ספר עקידת יצחק פרשת אמור, שער ע"ו, פרק ד'), עם היות שהטובות הזמניות הם הכרחיות לאלו החיים,

כל בעל שכל יש לו להתיישר, שתהיה כוונתו בהם לשימוש ולשרת אל העסק המיוחד המשלים את הנפש, שהם **עסק התורה והמצוות**,

ועל כן פתח אבינו יצחק בברכתו "ויתן לך", כמוסיף על הדבר, להראות שהטובות הזמניות הם **טפלה, ולא עיקר**. שיהיה הגשמיות תוספת על העיקר שהוא הרוחניות, **עכ"ד**.

יז, יש לבאר מ"טל" שהכוונה
לט"ל מלאכות השבת

פרשת תולדות תשפ"ג

כתיב (בראשית כ"ז כ"ח) "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש",

כתיב (ישעיה נ"ח י"ג), "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד, **וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר**", "אז תתענג על ה' והרכבתך על במותי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר",

מבואר, כי בהקדים האדם לשמור **טל** מלאכות שיש בשבת, אז יזכה לברכות האמורות, כדכתיב "אם תשיב משבת" "אז תתענג", והרכבתך על במותי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך,

איתא בגמרא (שבת קי"ח ע"א), אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך,

ובכך אפשר לפרש, כי מה שבידך יצחק אבינו ליעקב אבינו, בלשון "מטל", לומר כי הברכות תלויות בשמירת ט"ל מלאכות השבת, וזהו ויתן לך האלקים, **מטל**,

ביאור במה שאמר הכתוב "נחלת יעקב"

לפי זה יש לבאר, למה אמר הכתוב נחלת יעקב, **דייקא**, וכבר דרשו חז"ל (שבת קי"ח ע"א), למה אמר יעקב, ולא אברהם ויצחק, עי"ש,

אך לדברינו, שכונתו בברכת יעקב אבינו באומרו "מטל" שהדבר תלוי בשמירת השבת, א"כ הן הן הדברים שאמר הכתוב (ישעיה נ"ח

י"ג), "אם תשיב" "אז תתענג", ולכן אמר הכתוב, והאכלתיך **נחלת יעקב** דייקא, **שתלה הברכות בשמירת השבת**,

לפי"ז יש לבאר למה פתח יעקב אבינו בלשון ויתן
שהוא מוסיף על הענין

ועוד אפשר לבאר, למה פתח הברכות בלשון ויתן, שהוא **מוסיף** על הענין, וכי לאיזה ענין מוסיף, אך לדברינו, שבאומרו **מטל**, כונתו אל **ט"ל מלאכות השבת**, הרי דרשו חז"ל מהפסוקים, כי לאחר שישמור השבת, רק אז יזכה לברכות האמורות, זהו אומרו **ויתן לך**, שאם אתה תשמור את השבת, אז יבוא ויתן לך את הברכות, ובזה **מוסיף על ענין השבת**.

גם י"ל שברכו בטל משום דטל לא מיעצר ואין לו הפסק (תענית ג' ע"א)

יח, ביאור נאה בדברי רש"י
שאמר איני יודע מה מלמדנו

כתיב (בראשית כ"ח ה') "וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו",

כתב רש"י, אחי רבקה אם יעקב ועשו, איני יודע מה מלמדנו, וכבר רבו הפירושים בדברי רש"י בכוונת דבריו איני יודע מה מלמדנו,

ביאור הענין ע"ד הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה

איתא בגמרא (בבא בתרא ק"י ע"א), אמר רבא, הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, שנאמר

(שמות ו' כ"ג) "ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון", ממשמע שנאמר בת עמינדב איני יודע שאחות נחשון היא, מה תלמוד לומר אחות נחשון, מכאן שהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, ע"כ

מבואר, שיתור הלשון אחות נחשון הוא זה שבא ללמדנו, לבדוק באחיה,

מה שהיה קשה לרש"י

בכך אפשר לפרש, דהיה קשה לו לרש"י, למה אין חז"ל מדייקים כן מפסוק שאמר (בראשית כ"ח ה') "לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה", ממשמע שנאמר, בן בתואל איני יודע שהוא אחי רבקה, ופסוק זה הוא קודם בתורה,

אלא צ"ל, כי לא רצו חז"ל ללמוד מלבן הארמי שצריך שיבדוק באחיה, אם כן נשאלת השאלה מה מלמדנו יתור הלשון, אחי רבקה,

ועל זה אומר רש"י, איני יודע מה מלמדנו, כוונתו, מה מלמדנו ייתור הלשון, שאמר אחי רבקה אם אינו בא ללמד, ובכך פירשנו דברי רש"י איני יודע מה מלמדנו, כלומר, מה מלמדנו יתור הלשון.

יט, עשיו היה בהמה בצורת איש
שאיבד את הצלם כנבוכדנצר

כתב העקיזה (עקידת יצחק בראשית פרשת תולדות שער כג) ז"ל, אחר שנולדו בבית יצחק אבינו שני בנים, ויצא הראשון אדמוני כלו כאדרת שער שהם ודאי סמני הרריות שהעיד הכתוב,

הגיע מענינו להיותו בטבעו מתגורר עם בהמות השדה וחיתו ארץ ואין מעלתו עליהם רק מה שיתחכם מהם ויתנכל אליהם לחרוך רמיה צידו. והנה איש כזה כבר יצאת צורתו מכללה אל ענין שיתוף או החקוי לבד,

כמו שכתב הרב המורה (חלק א' פרק ז') זה לשונו. וכבר ידעת כי כל מי שלא תגיע לו זאת הצורה אשר ביארנו ענינה אינו איש. אבל **בהמה על צורת איש ותבניתו, אבל יש לו יכולת על מיני ההזק וחדש הרעות וכו'.**

והנה הוא מבואר, שבכור כזה אינו ראוי ליירש בבית אביו, כי בעל צורה אחרת הוא אשר לא תסבול נחלת הברכות האלה. עכ"ל העקיזה.

כ, האם אדם שנברא בצלם הכוונה
לכל אדם באשר הוא או רק לישראל

איתא במשנה (מסכת אבות פרק ג יד) הוא היה אומר, חביב אדם שנברא בצלם,

במדרש שמואל על פרקי אבות פרק ג' משנה י"ד, אשר שם "דן ומאסף לכל המחנות" בנידון האם "אדם" הכוונה לכל אדם באשר הוא, או רק לישראל, עיי"ש,

נבוכדנצר השתחוה לצלם ואיבד את הצלם

כתיב (שיר השירים פרק ז ח) "זאת קומתך דמתה לתמר ושדיך לאשכלות",

כתב רש"י (שיר השירים פרק ז ח) זאת קומתך דמתה לתמר - ראינו נוי קומתך בימי נבוכדנצר שכל האומות היו כורעות ונופלות לפני הצלם ואת עומדת בקומה זקופה כתמר הזה, ע"כ,

יש לומר, שלפי שהשתחוה לצלם, לפיכך איבד את הצלם ונענש שחי כבהמה,

עונשו של נבוכדנצר שחי כבהמה

כתיב (דניאל פרק ד כח) "קל מן שמיא נפל לך אמרין נבוכדנצר מלכא מלכותה עדת מנך"

יירד קול מן השמים ואמר אתה נ"נ המלך דע אשר המלוכה עברה וסרה ממך)

"ומן אנשא לך טרדין ועם חיות ברא מדרך עשבא כתורין לך יטעמון" (מן אנשים יגרשו אותך ועם חית השדה יהיה מושבך ויאכילו אותך עשב כמו הבקרים)

"ושבעה עדנין יחלפון עליך עלך עד די תנדע די שליט עליא עלאה במלכות אנשא ולמן די יצבא יתננה", (ושבעה שנים יעברו עליך בגזרה זו עד אשר תדע אשר העליון מושל במלכות אנשים ולמי אשר יחפץ יתן אותה)

"בה שעתא מלתא ספת על נבוכדנצר" (בעת ההיא כלתה הדבר לבוא על נ"נ כי נשתבש דעתו ונתגרש מעצמו למקום החיות לשבת עמהם)

"ומן אנשא טריד ועשבא כתורין יאכל" ומטל שמיא גשמה יצטבע" (מעצמו נתגרש מן אנשים ואכל עשב כבקרים וגופו נתכבס מטל השמים כי ישב מבלי מחסה)

ביאור האבן עזרא (דניאל פרק ד פסוק כח) ואל יעלה על לבך שנבוכדנצר שב בהמה זכר או נקבה, כי אין כתוב רק שישכון עם החיות ויאכל עשב כמוהם וטעם ולבב חיות, שתסור דעתו והיא דעת הנשמה, והנה בסור חכמת הנשמה שב לבו ונשאר כלב חיה, והעד על כל זה שאמר באחרונה עיני לשמיא נטלית ומנדעי יתוב עלי,

כא, מעשה שהביא האבן עזרא על אדם שחי בצורת בהמה

ואני ראיתי אחד מחברינו נאמן רוח והגיד לי שהיה באי אחת שהיא סרדני"א (והוא בחבל קטלוניא סמוך לאיטליה) והנה ערל אחד יצא וברח מאבותיו כי סרה דעתו והשתגע והיה עם האיילים שנים רבות והוא הולך על רגליו וידיו, כמוהם,

והנה הלך מלך האי לצוד צידה ולקח איילים רבים ונלקח הערל השוטה החשוב שהוא איל, ובאו אבותיו והכירוהו ודברו אליו ולא ענה ונתנו לפניו לחם לאכול ויין לשתות ולא אבה, ונתנו לו עשבים עם האיילים ואכל, ובחצי הלילה ברח לאיילות השדה, עכ"ל האבן עזרא.

כב, ביאור פלא בדרשות הר"ן כי משמים הברכות לא נתנו לעשיו אלא ליעקב

דברי הנביא הם דבריו של הקב"ה וכך היו דברי יצחק

כתב הר"ן (דרוש החמישי) **וזה לשונו**, כי הנביא אינו פועל בנבואה כלל מצד בחירת עצמו [בנבואה] לא בעניינה ולא במלותיה, אבל הוא כלי לבד אליה, כמו מראה הזכוכית שתאיר כפי השיעור שיראה בה מן השמש,

ויבוא אליו רוח השי"ת עם מלות מסודרות מוגבלות, לא שהנביא יעשה מלות לכוונה אשר השיג, הוא מה שאמר דוד, רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני. יאמר, כי הדבור ההוא באהו

ברוח השם ית' ולא כוונת הענין בלבד, ושהוא יחדש המלות הנמשכות לכוונה, **אבל גם המלות הונחו מאת ה' על לשונו**, אין לו בהם בחירה

כלל, אבל הוא כלי לבד, יראה בו אור הנבואה וישמעו ממנו מלות הדבור האלקי, **וזה היה ענין יצחק עם יעקב, שאלו היה יצחק נותן הברכות מצד עצמו**, אין ספק שלא יועילו לו ליעקב בענין הזה, והיה מקום לעשו לערער עליהן. אבל כל אלו הברכות נאמרו ברוח האלקי, ויצחק היה כלי אל כח ההוא ולדבור ההוא האלקי, **ולא היתה כוונתו ולא מלותיו ברשות עצמו כלל**, אבל ייחס ענינו לדבור האלקי כיחס החצוצרות לקול האדם, ולכן לא נגרע מערך הברכות כלל בהיות כונת יצחק לברך עשו, כי אין הברכות חלות מפני כוונת יצחק בהם, אבל מפני חול הרוח בו לברך מי שהיה לפניו ובין ידיו.

וענין זה שוה לדברים הטבעיים, שכמו שמי שיחשוב לזרוע שעורה, וחטה בידו, וזרע אותה תצמח בלא ספק החטה, כאלו היתה כונת הזרע אליה, מפני שאין לאדם יכולת על זה הענין הטבעי. כן אין לנביא יכולת על נבואתו כלל, אבל הוא אליה כלי לבד,

מאמר יצחק לעשו

והנה מאמר יצחק לעשו ואוכל מכל בטרם תבא, ואברכהו גם ברוך יהיה, ואמרו "גם ברוך יהיה", אין פירושו שיחזור ויקיים הברכה ליעקב, שאם כן היה לעשו בזה תרעומת רב על אביו ולא התרעם מזה כלל, אבל ראינו שאמר אליו יצחק: ולכה אפוא מה אעשה בני, כאילו

ציד", שהיה טבעו מוכן אל התחבולות והמרמות, כי כן יתפשו החיות, ושהיה איש שדה מבקש התנועה, בביתו לא ישכנו רגליו.

ויעקב הפך שניהם, כי היה איש תם עם הישר הולך ותפארתו לשבת בית, והנה הורה יצירתם ותכונות מדותם להיות טבעיהם בתכלית ההפך, כי השם הטביעם בזה לא הכריחם

והיא הסבה הטבעית אצלי להיות אלה שני עוברים בלתי נאותים זה לזה בבטן אמם, כי לא אאמין שבא לאלו שני העוברים שפע נבואיי יודיע אחריתם, אבל הצטרך לזה סבה טבעית על כל פנים והיא זאת כי כאשר הטביע השם ית' אלו שני העוברים, **על תכלית המרחק בטבעם לא יאותו זה לזה**, ויהיה מזג כל אחד מהם מנגד לחברו עומד בבטן, עם שאיננו מכריח. ומאשר כל כח טבעי רודף הפכו כאשר יפגשנו ויקום עליו בכחו או יברח מפניו, היה כל אחד מאותן העוברים דורש בכח טבעי להתגבר על חברו או לרוץ מפניו. והוא מה שאמר "ויתרוצצו" שהוא מלה מורה על הריצה ועל הריצוץ.

כוונת השי"ת בזה למען תהיה ביניהם שורש שנאה, וכוון בזה השי"ת להיות כל אחד מוטבע בשנאת חברו וברחוק ממנו, **לפי שקרוב המזגים יקרוב המדות ותמשך אהבה**,

ורחוקים ירחיק המדות ותמשך השנאה. ומ"מ הטבעו אלו הבנים בטבעם הפכיים **למען תהיה ביניהם שורש שנאה**,

הנחלות הם סיבה חזקה להפריד בין אחים ועוד **סבב השי"ת ענין הבכורה**, לפי שידוע כי **העברת הנחלות ולנחול הראוי לחבירו בסבתו היא סבה חזקה להפריד בין אחים**, ולפי שלא היתה זאת הסבה חזקה עדיין, כי עשו עצמו הסכים במכירת הבכורה, סבב השי"ת [עוד] ענין הברכה שתבא בענין שישתדל עשו לקבלה, ויתכוין יצחק לברך אותו ואעפ"כ תחול על יעקב על השלמות כמו שבארנו. **זאת היותה סבה חזקה קיימת להמשיך כוונת השם שתהיה השנאה קבועה בין שני האחים וזרעם, ותמשך זאת השנאה עד אחרית הימים**. עכ"ד הר"ן

להערות הארות ולקבלת העלוניתן לפנות אל
"מכון פאר" רחוב חזון איש 2
בני ברק
פקס 03-6161555 נייד 0527-616166
y0527616166@gmail.com דוא"ל

אומר אלו הייתי יכול למלאות שאלתך הייתי עושה זה בחפץ מלא,

ואחרי אשר חרד חרדה גדולה מאד, איך קיים הברכה תוך כדי דבור ואמר "גם ברוך יהיה". **אבל פירוש "ואברכהו"** שלא מדעתי ועם כל זה ברוך יהיה, כי הברכה אינה ברשותי אבל כפי הרוח אשר חל עליו, ולכן על כרחי ברוך יהיה כי הברכה אינה ברשותי, **ואמר "גם" לרבות החרדה**, כלומר, מי הוא זה אשר סבב שאברכהו ושיהיה ברוך על כרחי. הנה נתבאר שלא היה חסרון בברכות כלל בברך יצחק את יעקב והוא מכוין לעשו, אבל היתה הברכה יותר שלמה בהיות לב יצחק מתרחב יותר בזה,

כג, נחלות הם סיבה להפריד בין אחים

עוד כתב הר"ן, מצורף אל זה, שהשם ית' אשר לו נתכנו עלילות ומביא עצות מרחוק, רצה

לתת איבה בין שני אלו הבנים, **כדי שכאשר יחטא יהיה זה מטה אפו ושבת עברתו ליסרנו**, והטביע זה בטבע אלו הבנים להיותם הפכיים, והמשיך על זה סדר פעולותיהם, וכל הספור ההוא נמשך על זה הענין,

תחלה אמר: ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי, וכבר הודיעונו רז"ל פירוש זה הפסוק בבראשית רבה כשהרגישה רבקה תנועת העוברים על ענין זר, שאלה הנשים ההרות אם קרה להן ככה, ותאמרנה לא, ותאמר אם כן שאין זה דרך המנהג הטבעי למה זה אנכי, על זה הענין הזר שלא קרה לאחרות, ותלך לדרוש את ה', מפי נביא מורה שיודיענה סבת זה, והשיבוה: ויאמר ה' לה שני גוים בבטןך ושני לאומים ממעיד יפרדו, הודיעוה כי אלה שני העוברים ראשי גוים ואומות שונות עצומות שלא יאותו זה לזה כלל, ולא יעמדו שניהם בשלוה, אבל לאם מלאם יאמץ. ולכן הטביע השי"ת בשני עוברים אלו הפכיים טבעיים בתכלית המרחק, **והורה על זה תכונת יצירתם ומדותם**,

אמנם יצירתם כי היה עשו אדמוני בעל שער, מורה על רתיחתו ותגבורת חומו, ויעקב איש חלק מורה על טוב טבעו ושווי מזגו, וכפי מדותיהם רדפו מזג כל אחד, כי המדות עם היות שאינן מוכרחות כפי המזג, הם נמשכות אחריו באמת, ולזה אמר בעשו שהיה "יודע